

Profesori, psihologi și părinți, o echipă în educația copiilor cu nevoi speciale

Prof. înv. primar Gabriela Dima
Școala Gimnazială Nr. 28 Galați

„Copiii care învață împreună, învață să trăiască împreună”

Educația incluzivă este parte integrantă a educației pentru orice individ și constituie răspunsul școlii la nevoile ce decurg din diversitatea copiilor. Sunt aduși toți elevii împreună într-o sală de clasă și într-o comunitate, indiferent de punctele lor forte sau punctele slabe, căutându-se maximizarea potențialului tuturor.

Fiecare copil este unic, cu necesități diferite. Noi, părinți și dascăli deopotrivă, încercăm să-i educăm, astfel încât să devină, la rândul lor, adulți fericiți, iubitori și eficienți. Însă, există copii marginalizați, defavorizați și/sau excluși de la educație. Aceștia sunt cei pentru care educația incluzivă a devenit o șansă pentru o dezvoltare armonioasă.

Incluziunea presupune efortul de a asigura tuturor elevilor - de limbi și culturi diferite, de origini și familii diferite, cu orice probleme de sănătate, cu interese și moduri de învățare diferite - strategii de predare-învățare adecvate și individualizate, fără a stigmatiza sau a separa. Incluziunea îmbunătățește procesul de învățare pentru toți elevii, cu și fără nevoi speciale.

Pentru copiii care manifestă tulburare de hiperactivitate cu deficit de atenție, educația incluzivă reprezintă o șansă la învățământul de masă, în care ei să se dezvolte alături de viitorii lor semeni, colegi de serviciu, vecini, prieteni, lideri de echipă, subordonați. “Hiperactivitatea specifică preșcolarilor și școlarilor mici cu ADHD este cauzată de o serie de deficiențe cerebrale ale copiilor, de faptul că impulsurile și informațiile nu se transmit într-o manieră normală datorită insuficienței secreției neurotransmițătorilor. Conform cercetărilor realizate de specialiști, alte cauze ar fi plictiseala, supradotarea, conflictele psihice, tulburările emoționale, depresie, mediu familial conflictual, deficit de atenție, deficit de învățare, auz sau văz, tulburări tiroidiene, alergii alimentare.”

“Educația incluzivă promovează egalitatea șanselor, oferind sprijin pentru învățare și acestor copii, care nu reușesc să se adapteze la exigențele școlii, care întâmpină dificultăți în învățare, care uneori vor, dar...nu pot. Incluziunea presupune nu doar acceptarea, tolerarea copiilor cu nevoi speciale într-o clasă din învățământul de masă. Înseamnă adaptare la cerințele acestor copii, cuprinderea acestora în programele educaționale alături de copii normali, dar și responsabilitatea de a le asigura în același timp servicii de specialitate, programe de sprijin individualizate.” Înseamnă asumarea unor schimbări în organizarea și dezvoltarea activităților instructive-educative derulate în școală. Dar, în condițiile actuale, într-o perioadă de transformări continue, patronate de lipsuri materiale, când numărul de copii la clasă este încă destul de mare, când prezența unui profesor de sprijin în clasă, care să fie alături de copilul cu ADHD, reprezintă doar o dorință a învățătorului, responsabilitatea pentru educarea unui astfel de copil, pentru sprijinirea familiei lui, cade pe umerii profesorilor și a psihologului din școală (acolo unde acesta există).

V.F. este unul dintre copiii cu astfel de nevoi speciale. A fost diagnosticat cu tulburare de hiperactivitate cu deficit de atenție încă de la grădiniță. În urma evaluării problemelor copilului, planul terapeutic a cuprins medicație și ședințe de psihoterapie. Este monitorizat de medicul psihiatru, care la evaluari a reconsiderat dozele utilizate sau i-a schimbat medicația de mai multe ori.

Testul aplicat părinților la prima ședință, a reliefat faptul că este crescut de mamă, împreună cu bunicii. Despre tatăl copilului nu am primit nicio informație, acesta nu apare în certificatul de naștere. Băiatul nu întreabă și nu vorbește despre tatăl său. Mai mult, când a realizat desenul “Familia mea”, a declarat că tatăl lui este “tataia”, care, în urma observărilor realizate, pare a fi cea mai importantă și influentă persoană din viața emoțională a copilului. Cea mai mare parte a timpului

și-o petrece cu bunicii, mama lucrând în schimburi. La rubrica pentru eventualele probleme de sănătate, nu a fost specificat nimic.

Prima zi de școală a fost percepută de V. F. ca pe o răsplată. Copilul și-a exprimat bucuria, ca toți ceilalți elevi, însă s-a manifestat printr-o neliniște motorie permanentă.

În perioada evaluării inițiale, testele au dovedit în mare măsură competențe specifice particularităților de vârstă. A demonstrat încă din primele luni de școală deprinderea de a citi în ritm propriu cuvinte și propoziții simple. Manifestă creativitate și o mare curiozitate în abordarea diferitelor exerciții-joc propuse în cadrul activităților. Cu toate acestea, problemele nu au întârziat să apară. Încă din primele zile, am observat că era distras cu ușurință de orice stimul. Întrerupea lecția des cu întrebări sau remarci, de multe ori fără legătură cu contextul. Nu își aștepta rândul, exprimându-și nemulțumirea verbal, chiar zgomotos. Vorbea continuu, deranjându-și colegii. Se ridica din bancă și pleca prin clasă. Se împiedica de lucrurile din clasă și avea nevoie de ajutor pentru a-și pune rechizitele în ordine pe bancă. Nu reușea să finalizeze o activitate și, uneori, cerea chiar întreruperea acesteia, solicitându-mi să îi permit să facă altceva (de obicei activități ușoare, plăcute pentru el: să deseneze în loc să scrie literele și cuvintele noi, de exemplu). Lucra îngrijit aproximativ jumătate din sarcina dată, apoi se întrerupea și începea "jocul".

La primele întâlniri cu familia – mama și bunica – am adus în discuție problemele întâmpinate de băiat la școală. Am aflat că și acasă acesta era distras ușor de stimulii externi, avea dificultăți în organizarea sarcinilor și activităților, era refractar în ceea ce privește îndeplinirea sarcinilor școlare date pentru acasă, deși erau reduse ca volum și grad de dificultate.

La școală, deja instituisem măsuri individualizate, care să ducă la ameliorarea comportamentului băiatului, să-i trezească interesul și curiozitatea, să-l stimuleze și să-l motiveze în învățare. Am discutat și cu familia despre modalități de lucru care să ducă la remedierea problemelor, prezentându-le necesitatea legăturii strânse părinte-educator. De asemenea, din comportamentul copilului și din informațiile primite, am înțeles că toate aceste manifestări - inatenție, distractibilitatea, autocontrolul slab - pot să reclame o problemă mai gravă, și de aceea, în urma consultării cu psihologul școlii, am decis să discut cu familia, pentru a-i îndruma către un specialist. Așa am aflat că, de fapt, copilul urma un tratament medicamentos și până la debutul școlar avusese parte de psihoterapie, fiind diagnosticat cu ADHD.

În aceste condiții am realizat un plan de intervenții și am continuat măsurile de lucru, aplicându-le consecvent, pentru a-l ajuta pe copil. Recompensele, alegerea unor sarcini plăcute, atractive, realizate după cele obligatorii, sarcinile de lucru aplicate gradat, cu pauze pentru relaxare, feedback imediat pentru fiecare comportament pozitiv, feedback din partea unui coleg – partener de studiu, izolarea față de distractori prin așezarea băncii aproape de catedră, stabilirea unor reguli clare, nu foarte numeroase, în clasă și acasă, folosirea unui mod adecvat de formulare a solicitărilor de ajutor ale copilului, antrenarea în organizarea informației, sunt doar câteva exemple. Încet, au început să apară și rezultatele.

Intervenția din mediul școlar a presupus, permanent, încurajarea copilului să relaționeze cu ceilalți colegi, activități, jocuri în care să fie implicat alături de copii, astfel încât să îmi stabilesc ținte individuale și, în același timp, să nu se simtă diferit de ceilalți. S-a constatat că un copil cu ADHD poate fi cel mai afectat în urma interacțiunii cu ceilalți. În mod eronat, se crede că persoanele din jurul său suferă de pe urma efectelor negative ale comportamentului copilului hiperactiv, presupunându-se că perturbă activitatea școlară. În realitate, el întâmpină dificultăți de relaționare cu ceilalți copii (e respins de colegi, de părinții acestora), poate încălca regulile școlare, poate primi pedepse nemeritate, datorate comportamentului său, iar consecințele pot îmbrăca formele tristeții, ale persecuției, izolării, deprimării, manifestând chiar revoltă. Organizând activități pe echipe, am căutat ca V.F. să primească sarcini de lucru pe care să le facă ușor și cu plăcere, care să îl pună în valoare și prin care să câștige încrederea colegilor, astfel încât aceștia să observe calitățile lui și să-l aprecieze. Am avut parte și de sprijinul unor părinți din clasă care l-au apropiat pe copil, l-au invitat la zilele aniversare (de obicei, nu era primit la astfel de evenimente). Participarea la spectacole, vizite, alături de ceilalți colegi, l-a motivat pe V.F., oferindu-i confort

psihologic. Cu aceste ocazii a exersat abilități sociale și a încercat să manifeste autocontrol, deși pe termen scurt.

Ca orice copil cu ADHD, V.F. vrea să învețe bine, să fie răsplătit cu laude pentru reușitele sale, să îi bucure pe bunici și pe mama, pe profesori. El face eforturi considerabile pentru ca cei apropiați, familia, profesorii, colegii să fie mândri de el. Când nu reușește este dezamăgit și descurajat, se manifestă prin neliniște motorie și reacții verbale repetitive. Intervenția imediată a profesorului, prin manifestarea înțelegerii, afecțiunii față de nevoile lui, rememorarea regulilor, captarea atenției copilului, îl ajută să se liniștească și activitatea continuă. Este nevoie de responsabilitate, tact, înțelegere, afecțiune, multă răbdare, empatie, pentru că V.F. este copilul care vrea, dar nu reușește.

În tot acest timp, am ținut permanent legătura cu familia și împreună am intervenit, astfel încât tehnicile comportamentale să fie aplicate și în mediul de acasă și în mediul școlar. Comunicarea cu familia despre programele școlii și despre progresul elevului, ajută familia să conștientizeze rolul modelului în educație, rolul părinților în integrarea copilului în societate. Poate că această intervenție, de a convinge familia să folosească reguli asemănătoare și acasă, de a nu-și manifesta slăbiciunea, folosind metode agresive în corecția copilului, este un aspect important și mai dificil de atins. Este una din problemele pe care le-am întâmpinat cu mama copilului, care, depășită de situație, recurge deseori la pedepse fizice, care intră în dezacord cu metodele folosite la școală.

Pe de altă parte, părinții acestor copii au nevoie de înțelegere, încurajare, susținere, sfaturi pertinente, pentru că ei trăiesc o dramă, conștient sau nu, drama părintelui care se simte incapabil să-și ajute copilul, care nu este auzit, ascultat și care este înfierat pentru că nu știe cum să-și învețe copilul. De cele mai multe ori, ei nu înțeleg și nu recunosc problema cu care se confruntă și, de aceea, au nevoie de sprijin și multă răbdare.

Activitatea de incluziune în cazul V.F. este la început de drum, într-o fază în care rezultatele nu sunt vizibile și efortul este maxim. Însă, putem răspunde provocării, oricât de dificil ar fi, pentru a dezvolta o școală favorabilă incluziunii, în care implicarea și cooperarea dintre educatori, părinți, comunitate va găzdui toți copiii și le va facilita accesul la cunoștințele, aptitudinile, deprinderile de care au nevoie în viața. Acești copii sunt adulții de mâine, care ne pot asigura o viață mai bună. Incluziunea le oferă posibilitatea de a se simți bineveniți și egali celorlalți, fără a fi stigmatizați. Indiferența noastră și izolarea nu rezolvă problema, ci duce la adâncirea tulburării copiilor cu ADHD și se poate finaliza cu formarea unui adult inadaptabil și profund nefericit.

La un nivel fundamental, incluziunea este, de fapt, corectitudine. Depinde și de noi să le deschidem drumul pe care pornesc, pentru că nu putem să-i ignorăm și nici să-i excludem. Ei vor fi cei alături de care vor trăi copiii noștri, ei sunt copiii noștri, adulții de mâine.

BIBLIOGRAFIE

Vrăjmaș, Ecaterina, *Introducerea în educația cerințelor speciale*, Editura Cedis, București, 2004
Vrăjmaș, Traian, *Învățământul integrat și/sau incluziv*, Editura Aramis, București, 2001
Gherguț, Alois, *Psihopedagogia persoanelor cu cerințe speciale-strategii diferențiate și incluzive în educație*, editura Polirom, București, 2006